

DEO DUCE ET AUSPICE,
DISPUTATIO PHILOSOPHICA
DE
J U S T I T I A,

Quam

Ex decreto & consensu Amplis-
simæ Facultatis Philosophicæ in Regiâ
Academiâ Aboënsi,

S U B P RÆS I D I O

VIRI Perquam Reverendi & Praclarissimi

D N. MAG. PETRI LAURBECCHII,
Poëtios Professoris in dictâ Academij celeberrimi,
& Acad: Rectoris h. t. Magnifici, Præceptoris ac Promo-
toris sui plurimùm honorandi,

Pro Magisterii Philosophici honoribus ac privilegiis ob-
tinendis, ad publicum examen modestè deferre

ANDREAS H. BÖHMANN Junecop. Smol.
Acad: V-Secret:

Ad diem 22. Junij Anno 1678. in Auditorio maximo,
horis ante meridiem solitis.

A B O È,

Excusa à PETRO HANSONIO, Acad. Typogr,

Mons. Magaz.

Reverendissimo in Christo Patri
ac Domino,

DN. M. JONÆ SCHARINIO,

Inclitæ Dicecios Wexionensis Episcopo longè
dignissimo, nec non Ven. Consist. ibidem Antistiti Amplis-
simo, Meccenati ac Patrono summâ reverentiâ æter-
nûm devenerando :

Ux &

Pl. Reverendo & Clarissimo

DN. M. JONÆ ZEPHYRINO, Civit. We-
xionensis Pastori vigilantissimo Consist. Eccles. Seniori,
Diocesios Archipræposito, promotori multis
nominibus honorando.

Nec non reliquis

Pl. Reverendis & Clarissimis VIRIS

Consist: Eccles. etiam ASSESSORIBUS gravissi-
mis, Regii Gymnas. LECTORIBUS solertissimis, Pro-
motoribus ac Fautoribus meis plurimum
honorandis :

Hoc specimen festinationis plenum, in certam Pro-
motionis spem, debitaque gratitudinis
tempore, submissè & officiose offer-

A. Bonian/ Auth. & Resp.

PROOEMIUM.

Nter omnes animi dotes mortalibus,
in hâc quidem eaducâ vitâ, divini-
tas concessas, eminet facile (si ater-
nam spectantes felicitatem excipias)
Justitia; utpote, qua Dux & mode-
ratrix totius vita humanae, omni-
umq; cæterorum bonorum, merito au-
diat. Siquidem nulla hominum socie-
tas subsistere, nulla Respub: incolumis permanere, nulla jura
vigere, Domus deniq; nulla recto stare telo, adversus easuum
ludibria, hostiumque & inimicorum conatus, sine illâ possunt.
Et quamquam planè nihil in amplissimo hoc rerum condita-
rum Theatro reperiatur, in quo non infinita potentia, Sa-
pientia ac bonitatis sua miracula, summum & aeternum illud
Numen reliquerit: Tamen haud facile dixerim, an usquam,
vel ad speciem illustrius vel ad animos mortalium ciendos
evidenter appareat monumentum, quam in celesti illâ Ju-
stitiâ. Hinc Justitiâ, actuum & negotiorum cum alijs im-
tercedentium nobis directrice opus fuit, nè societatem inter
homines à naturâ ipsâ institutam, scelerum & injuria vâ im-
petu suo turbaret aboleretque. Unde Plato, eam fulcrum
Civitatum; Pythagoras, Ornamentum virtutum; Cicero,
Rerumpubl: benè constitutarum animam, Civitatum normam,
legum condendarum regulam; Cyprianus, pacem populorum,
utamen Patria, immunitatem plebis, munimentum gentis,
gaudium hominum, solarium pauperum, hereditatem filio-
rum, &c. recte appellat. Hac Justitiae munera, vel potius
Encomia sunt, qua fructus longè exoptatissimos humano ge-

neri afferunt, veritatem, fidem, pacem & amicitiam, virtutem bonarum artium cultum, omniumque rerum expetendorum uberrimum proventum. E contra, cum Justitia pulsâ locum occupat Injustitia, omnium officiorum fieret ingens perturbatio, forent ingenia ferocissima, feracissima omnis doctrina neglecta; Totum denique adficium, incendij instar, in cineres favillasq; dissolveretur. Ibi quippe non veritas dictu, non fides pactu constat: pro pace injuria, pro amicitia inimicitia, seditiones denique & bella exardescunt. Non immerito igitur ingeniosa antiquitas, Justitiae originem à Cœlo repetiuit; ibi illam innumerabilibus seculis viguisse, ideoque illic omnia æterna & immortalia esse afferuit. Cum itaque mibi, juxta Consil: Acad: tenorem, & Ampliss: facultatis Philosophicæ mandatum, in acie philosophicâ decertandum fuit, & speciem publicum disputando edendum; venit in mentem, saltaria morum prata ingredi, per eadem cum Philosophis spatiari, ubi simul hanc materiam, necessitatib; & dignitatis titulo nulli secundam, studio & instituto meo non indignam existimavi; quare & præsenti negotio eam selegi. Nec defuerunt, qua me, velut undis expositum, jactarunt, eoque magis, quod plura in hanc materiam sententiarum divertia & controversiarum plausira irrepserunt. Sub mediâ verò tempestate cunctis ingenij nervis adhibitis, Deo duce, portum, quem potui, occupavi. Quo interim vi & compendio per vasta maria trânsire licuit, eodem usus sum, memor istius Plutarchi: Numismatis estimationem & dignitatem tanto esse majorem, quanto in minori massa plus valoris contineret. Hujus tam divina virtutis imaginem, rudi penicillo delineatam, Praesens Disputatio designat, quam eruditorum ac res rectè estimantium censura submittere volui. Si ergo

In Nomine Domini

THESIS I.

Ustitia, Græcis δικαιοσύνη ἢ δίκαιος, quod Arist. lib. 5. Eth. c. 4. ἡ δίκαια dicitur, id est, bifariam, divisim, quod æqualiter omnia dividat; Latinis nonnullis, per μετάθεσιν literarum, quasi Visititia, quod vim omnem injustam sistat ac reprimat. Alii, à si-
stendo, jure, dici existimant, quia jus sifstat. Alii, nominaliter rectius, à jure justum, à justo justitiam derivant; realiter verò, jus, tanquam effectum justitiæ, à justitiâ oritur. Nam, uti in derivationibus nominum, derivativum à pri-
mitivo, nominaliter; ita contrà, primitivum à derivativo,
realiter, descendere solet.

II. Tribus ferè distinctis modis circa Jus occupatur justitia: 1. Vel antecedenter, tanquam ejus causa; ut cum quis per habitum justitiæ jus alteri facit: 2. Vel subjectivè & essentialiter, quatenus justitia est ipsum jus, id est, quatenus Legislatoris justitia est ipsius, subjecti scilicet justi, voluntas cuique suum tribuendi: 3. Consequenter, quatenus est effe-
ctus juris, in quantum secundum leges agendo quisquā habi-
tum justitiæ sibi comparat. Si primo spectetur modo justitia, nullum est dubium, quin jus descendat à justitia: Si secundo modo, neutrum ab altero; Si tertio modo, justitia à jure venit.

III. Cum verba secundum subjectam materiam sunt intelligenda, & talia sunt subjecta, qualia permittuntur esse à prædicatis; Justitia, non uno, sed variis sumitur modis. Ac nè recenseamus justitiam Legalem & Evangelicam, de quâ utrâque Theolog: eam Philosophicè intellectam volu-
mus, & quidem non generaliter, pro ut brutis & feris bestiis tribuitur; sicuti iis & aliarum virtutum nomina, non κυρεῖσθαι, propriè, sed καθ' ὄμοιότητα, secundum similitudi-
nem, interdum tribuuntur; Nec καταχεισθῶσ & abusivè, pro æquali distributione prædæ, qualem in latronibus cer-

aimus: Sed propriè & specialiter, pro virtute, quæ in communi hominum societate ac vitâ cernitur.

I V. Est autem vocis Justitiae duplex, potissimum apud Philosophos, usus. Aliquando generaliter, pro omnium virtutum complexu accipitur, quatenus illæ in exercitio posita, non tam proprii subjecti cultum, quam commoda spectant aliorum, animumque hominis ad observantiam legum, & curam honesti in communi, civilis societatis tuendæ causâ, inclinant: *Hinc qui temperanter, qui fortiter, qui liberamente, qui modestè, &c. vitam suam instituit dicitur, secundum Justitiam Universalem, justus.* Sic, qui omnibus constitutionibus, legibus, mandatis, &c. obedientiam præstat, nomen justi meretur. Atque hoc sensu Justitiae Universalis nomen obtinuit; quæ nihil aliud est, quam ὁλη ἀρετῆ, id est, Universa Virtus moralis; juxta veterem & vulgatum versiculum Theognidis:

Ἐν δὲ δικαιοσύνῃ συλλίθδην πᾶσ' ἀρετήν το.

Justitia in sece virtutes continet omnes.

V. Specialiter accepta, Virtutem in particulari notat, in rebus externis suum cuique certâ ratione tribuendi: quam si quis usque eò impudens & malitiosus fuerit, qui non modò reipsâ violare sustineat, sed & verbis negare ausit, consideret, quælo, omnes Resp. imperia omnia, totamq; hominum Civilem Societatem; quæ, ut initia ac progressus suos huic virtuti acceptos fert, ita, quod etiamnum permaneat, eidem debet, sine quâ nè momentum temporis superesse, & ab interitu se tueri ac vindicare posset.

V. Sunt qui Justitiae divisionem, in Universalem & Particularem, planè rejiciant; quia membra dividentia ita debeant esse inter se affecta, ut neutrum alteri includatur: male enim agit, qui animal dividit in hominem & Petrum, quia Petrum homo complectitur. Sed, 1. Non est divisio rei, sed vocis; atqui hic potest significatio specialis contineri sub generali, & tamen divisio rectè institui. 2. Neque hæc ergo Divisio fuerit bona, cum magnitudo dividitur in lineam & li-

& lineatum, ceu superficiem & corpus; quia linea in lineato, in superficie & corpore continetur: nec corpus dividi poterit Naturale, in simplex & mixum; quia simplex in mixto continetur. Et notandum, quod membra opposita se invicem non includant formaliter, id est, secundum definitiones suas; quod neque hic sit. Nam significatio generalis Justitiae Universalis, non est eadem cum significatione speciali Justitiae particularis. Differunt quippe.

1. Definitione: Illa promptitudo audit, per quam legibus obedientia exhibetur, directione quādam indifferenti ad objecta singularium & commune bonum; Hęc de rebus externis cuique tribuendi, quod suum est, idoneos facit in specie, quoad rerum distributionem & commutationem.
2. Objectis: Universalis circa jus versatur, seu actiones virtutis, quatenus justae sunt & legibus conformantur: Particularis in rebus externis occupata, privata commoda recte intendit.
3. Finibus; Justitia Universalis praecepit publicum bonum intendit, idque immediate; Particularis, privatum maximè & proprium.

VII. Ex hisce patet, Justitiam Universalem à Particulari esse diversam, quod etiam Aristoteles Cap. 2. l. 5. Eth. ad Nicom, duabus probat rationibus.

1. Si datur Injustitia particularis, diversa ab universali Injustitia; ergo etiam, dari debet justitia Particularis, diversa ab universali; quia habitus ex contrariis optimè cognoscuntur. Contraria sunt contrariorum consequentia. Sed verum est p. E. P. prob. min: Hęc duo, παραπομία, legum transgressio, quæ pertinet ad Universalem Injust. Arist. lib. 5. c. 1. & πλεονεξία, quæ pertinet ad particul. Injust. Arist. lib. 5. c. 2. sunt inter se diverse, imò in tantum inter se diverse, ut altera separari possit ab alterā. Nam qui (sunt verb. Arist. cap. cit.) clypeum abjicit ob ignaviam, qui maledicit ob asperitatem, qui non auxiliatur proximo per illiberalitatem, injustè quidem agit, peccatque in justitia Universalis, estq; πλεονεξία; sed non est πλεονεκτης, neque injustè agit, in justitiā Particulari, quia nec

plus sibi sumit, nec plus sibi retinet, ex bonis alienis, quam
est æquum. Sicque planum ex lege contrariorum, & Inju-
stiam Universalem esse distinctam à particulari, & vice versa,
quod erat demonstrandum. 2. Si Justitia Universalis esset
eadem cum particulari, tum omnes qui pravè agerent, pro-
pter eandem causam, eundemque finem, & eodem modo, di-
cendi essent injusti: post: est absurdum. E. & P. Min. Inni-
titur axiomati recepto, quod habitus ex fine distinguantur.
Si quis enim adulterii crimen committeret, tanquam quæ-
stum ex adulterio faciens, & eo quæstu ad turpitudinem du-
ctus; alius vero, solè libidine incitatus, nulloque pertractus
lucro, immò damnum potius ac jacturam rei facultatumque &
pecuniae faciens: Prior non est libidinosus sive intemperans,
quia adulterium non commisit, ut libidini satis faceret; sed est
injustus, quia propter lucrum commisit, quod vel ex adulterio
tulit, vel per fraudem ac vim, dum adulteram auro spoliat:
Contra posterior verè libidinosus est, non injustus, quia
folius libidinis causa, ut eam expleret, adulterio se con-
taminavit.

VIII. Justitiam quoque à cœteris virtutibus distinctam
esse, actus ejus & objectum formale, ab actibus & objectis re-
liquarum virtutum toto genere diversa, manifeste evincunt;
Id quod adhuc evidentius ex opposito illius, Injustitia, patet,
quæ cum hac pugnat, nec aliis vitii nomine censeri potest.
Ita qui furto res alterius intercipit, is, quatenus talis, à cœ-
teris flagitiis immunis, hoc solo tenetur; vice versa autem
multi, cum aliis sceleribus & vitiis toti cooperti essent, in
terum externarum distributione præclarè se gesserunt. Dif-
ferentia ergo Justitiae Universalis & Virtutis simpliciter, non
est rei, sed rationis: Virtus enim omnis non nudè & in se,
sed in usu & exercitio ad alios spectata, dicitur Justitia Universalis:
ut virtus, refertur ad habentem; ut Justitia, dicitur re-
spectu aliorum, quibus inservit; ita ut unus idemque sit habi-
tus, & virtus Moralis & Justitia Universalis. Ubi tamen ob-
ser-

servandum, cum Arist: in extenu dicit, Justitiam Universalem
et virtutem moralem differre non est, non intelligi distinc-
tionem realem, aut, quod eam Essentia differant, sed intel-
ligitur per rationem modus essendi. Id est, modus essentia seu
etiam existentia non est idem: vel ratione esset, id est, λόγος τῆς
εἶναι non est idem: autem λόγος τῆς εἶναι diversus, non infert
reale aut essentiale discrimen, sed formale tantum, aut rationis,
ut loquuntur, ratiocinatae. Hęc ad explicationem vocis Ju-
sticie, et quest: an sit, dicta sunt.

IX. *Justitia est Virtus de rebus externis vel commu-
nibus suum cuique tribuendi.*

X. Definitio ipsa resolvitur in genus & differentiam.
Generis loco Virtutem posuimus; Est enim habitus proæ-
ticus in mediocritate consistens. Ubi circa Mediocritatem
duo observanda. Etenim 1. Cum virtutes reliquæ inter
duo extrema vitia, duasque vitiosas actiones distinctas, sint
positæ, quarum una simpliciter à medio deficit, altera me-
dium supergreditur atque excedit; Justitia contra ab ejus-
modi extremis cingitur, quorum utrumque in uno eodemq;
actu reperitur ac concurrit: atque haec duo extrema sunt plus
vel minus, quæ ambo simul in unā & eadem actione sunt,
ideoque unum tantum constituunt vitium, quod uno nomi-
mine Injustitia vocatur. E g. qui in contractibus aliquem
defraudat, unā & eadem actione modum excedit ac deficit:
excedit, quia plus sibi sumit quam debet; deficit, quia minus,
quam par erat, alteri relinquit. 2. Cum reliquæ virtutes
in medio rationis tantum consistant, Justitia particularis,
quædam saltē, scilicet commutans, in medio insuper
rei est posita. Nos rem exemplo illustrabimus. Tempe-
rantiae medium in eo est positum, ut pro respectu honestatis,
valetudinis, personarum, loci ac temporis, tantum quis
edat ac bibat, quantum recta ratio, ceu Judex, dicitat: quod
medium, pro respectu illarum circumstantiarum, multis mo-
dis variatur, unde varium à ratione constituitur: at medi-
um

um Justitiae non ex ejusmodi rationis arbitrio, varioque de-
pendet dictamine, sed ex ipsis rei (in quā vel est æqualitas,
vel inæqualitas) naturā assumitur. v. g. Si quis domum a-
lienam ad se transferre emtione cogitet, oportet, secundum
medium Justitiae, tantum pretii exfolvat, quantum domus me-
retur: neque tamen existimandum est, hoc medium rei esse
contrarium rationi; nam quod est medium rei, simul sit me-
dium rationis, quia ratio sic arbitratur, nihilque aliud ju-
dicat, quam ut rebus ipsis commutandis pretium æquetur.

XI. Differentia ex Objecto & actu proprio petitur, cir-
ca quod Justitia occupata est. Objectum illud est duplex.
Internum, quod alias subjectum vocatur, non quidem in hāc
definitione expressum, ē generali tamen omnium virtutum
naturā fluit; Estque facultas animi nostri appetens, quam vir-
tus hāc ita instruit, ut nec plus eo, quod jure sibi debetur,
concupiscat, nec alijs quidquam facere velit, nisi quod æ-
quum & justum est.

XII. Objectum externum sunt res externæ, sive fue-
rint in bonis, ut honores, pecuniae, lucrum, &c. sive in ma-
lis, ut pœnæ, onera, damnum &c. uno verbo, quæcunque in-
ter homines distribui ita possunt aut commutari, ut distri-
butio illa vel commutatio aliquam æqualitatem vel inæqua-
litatem efficiat vel recipiat: eoque Justitia à liberalitate differt,
quæ itidem circa bonorum elargitionem occupata est, sed ut
ex benignitate ea aliis imperiat, non quasi jure cuiquam
debeantur, ut, si fuerint negata, de injuriā & damno conqueri
possit. Quamvis enim circa honores verletur Modestia &
Magnanimitas, circa pecunias Liberalitas & Magnificentia;
tamen, quatenus in iis damnum, fraus & lucrum spectatur,
Justitiae objeiuntur.

XIII. Virtus hæc actum suum exercet, tribuendo id
quod secundum leges justitiae cuique debetur, ut neque de-
etur vel plus, quod lucrum vocatur, vel minus, quod voca-
tur Damnum, Arist. 5. Eth. c. i. per vocem cuique intelligi-
tur hic duplex subjectum, ἀκέραιον καὶ ἀλλότερον: Nam in eo di-

fringitur Justitia à ceteris virtutibus moralibus. Hæ referuntur ad habentem; Justitia verò refertur, & ad habentem, & ad alterum; non autem facultatum animæ inter se harmonia est & concentus, quæ Platonis olim sententia fuit. Ita etiam vox tribuendi hic capienda est, ut distributioni & commutationi pariter aptari possit, præterea complectatur actum abstinenti ab injuriâ proximi, cui minime, quod suum est, tribuimus, si injuriâ eum laceressimus.

XIV. Definitionem Justitiae particularis excipit ejus Divisio, quâ species Justitiae duæ sunt, *Distributiva* & *Commutativa*. Distributiva est, quæ commoda & incommoda publica, inter membra ejusdem societatis & Reipubl. juxta proportionem Geometricam ritè dispensare docet. Hanc divisionem ipse ponit Arist. cap. 2. lib. 5. Eth. ad Nicom. Ejus inquit, quæ secundum partem est, Justitia, una quedam est species, quæ in distributionibus honoris, vel pecuniae, vel a diarum rerum, quotquot dividi possunt ijs, qui participes sunt ejusdem Reipubl. versatur; altera, quæ in contrabibus est, emendatrix: hujus verò partes duæ sunt; nam ex contrabibus, alijs sunt voluntarij, alijs involuntarij, &c vid. Arist.

XV. Hoc Justitiae Distributivæ officium esse, probat Arist: Quia, inquit, in his contingit, & inæquale habere & æquale alium ab alio. Quasi dicat: Ubi æqualitas invenitur & inæqualitas unius hominis comparati ad alterum, ibi oportet esse ac versari justitiam peculiarem, quæ proprium æqualitatis medium investiget ac definiat. Sed in distributione bonorum, præmiorum, aliorumq; bonorum, & ex opposito, malorum communium, inter eos, qui ejusdem civitatis Rei q; publicæ sunt participes, & æqualitas esse potest, & inæqualitas. Ergo in istâ distributione versari oportet aliquam Justitiam peculiarem, eamque distributivam vocamus, ex Philosopho.

XVI. Res externæ, publico nomine erogandæ, ad Justitiam distributivam spectant; quæ duplices sunt, commoda & incommoda. Commodorum nomine intelliguntur, agri publici, pecuniae, honores, dignitates, præmia &c. quæ ci-

vibus, quatenus partem aliquam societatis constituunt, debentur. Nam si quid alio, quam hoc respectu, alicui tribuitur, id huc non pertinet. Unde etiam contractus, quos Respub. privatim init, merito hinc allegamus. Vox incommodorum, tributa, vestigalia, aliaque publica onera, civibus ad Conservationem Reipub. imponi solita, comprehendit, affirmato cujusque loco & gradu in republ. qui tamen non ex virtute & meritis, sicut in commodis; sed ex opibus, & fructu, quem quisque ex societate percipit, arcessitur. Non versatur Justitia distributiva circa res illas, quae sunt hujus, vel illius individui, aut privati possessoris, Petri aut Pauli, &c. Sed quae sunt sitae intra potestatem Reipublicæ seu Praefectorum ejus, penes quos solos jus est distribuendi illas ejusdem Communitatis aut Reipubl. membris, ut sunt dignitates, tituli, honores, officia publica, præmia, vestigalia, tributa & sumptus in publicum erogandi. Neque enim cujusvis est privati, illos sibi honores & titulos sumere, quos vult, sed oportet Magistratum illos conferre, pro ratione meritorum in Rempubl nec cuivis licet illa portare tributa, quae vult, sed oportet Magistratum ea imponere cuique, pro ratione Divitiarum, quas possidet, ac meritorum quoque in reipublicam. Justitiam ergo hanc exercere est superioris in inferiorem, ac propriè Magistratus in subditos; licet nonnumquam quoque tribuatur Parentibus in liberos, Dominis in servos, Preceptoribus in Discipulos; sed impropter.

XVII. Justitia Distributiva eandem planè in distributione justâ servat rationem, quam in digerendis inter se numeris Geometrica Proportio, quæ in eo consistit, ut quoties primus numerus continetur in Secundo, toties tertius continetur in quarto, & deinceps: ut 3. 9. 7. 21. Sicut enim tria continentur in novenario tet; ita quoque septem in 21. ter. Ad eandem rationem Justitia Distributiva, personas & præmia ita disponit, ut eodem modo præmia sibi invicem respondeant, quo se respiciunt personæ, adhibita observatiōne locorum & dignitatis ciuium ex virtute, & meritorum erga

erga patriam. Similis est ratio de oneribus, cum & ea, ut antea dictum, pertineant ad totam Rempubl. imponenda idem sunt civibus, pro ut eorum quisque pars Reipubl. est. At non ex æquo omnes eam participant, aut commoda ejus percipiunt: Quare nec onera ex æquo ferent.

XVIII. Justitia commutativa privatos hominum inter se contractus, juxta proportionem Arithmeticam, ad æqualitatem debitam reducit. Vocabulum contractus, Græcè *ανάλλαγμα*, propriè & strictè ex usu lingvæ latine & Ictorum, obligationem ultro citroque factam significat; At Arist. ejus vocis notationem ampliavit & extendit, ad significandum, non tantum contractum, sed & delicta, flagitia, aliaque id genus plura. Contractus voluntarij dicuntur, quod in eis utrinque animus sit Commutandi, emcio, venditio, locatio, conductio, societas, commodatum, depositum, &c. In voluntarij, alias inviti, qui unâ saltē parse invitā sunt: Inviti quidem per dolum, ut fursum, adulterium, veneficium, lenocinium, Alieni servi corruptio, dolosa cœdes, &c. Per vim verò, verbena, vincula, rapina, &c.

XIX. Hinc manifestum est, quām latè patet Justitiae Commutativæ objectum: nempe, sive *ανάλλαγμα* significet permutationem & contractum obligantem, vel ex utrâque, vel ex alterâ parte, sive pactiōnem & conventionem, sive delictum aut quippiam aliud, quicquid tandem sub nomine *ανάλλαγματος* venit, cadit in Justitiam Commutativam. Atque hinc discrimen liquet inter hanc & distributivam. Hæc aliquid transfert à Republ. ad certos; illa aliquid à singularibus, aut eo, qui rationem singularis & unius habet, ad singulares & privatos. Nam Magistratus tum spectatur, ut privatus, nullaque hic habetur meritorum aut demeritorum ratio; ut si Magistratus ædes conductat, aut aliquid à subdito emat; immo nè quidem ut Magistratus spectatur, quando pactum cum aliquo subditorum init de stipendio, quod pollicetur subdito, huic vel illi, pro operâ præstandâ, aut solvit præstâ.

X X. Res est manifesta, nec ab ullo, quod mihi persuadere possim, in controversiam vocata, de contractibus voluntariis, qui occupantur circa emptionem, venditionem, &c. vid. Thes. xix. An verò Contractus inviti, sive delicta, ad eandem normam exigi debeant, anticipi contentione inter Philosophos disceptatur. Quorum non pauci, ut & Icti celeberrimi, pœnas faciunt objectum Justitiae Distributivæ, oppositè ad præmia, & in ijs irrogandis servari volunt proportionem Geometricam. Ita sentiunt Conimbricenses Disp. 9. Eth. Quæst. Golius in 5. Eth. cap. 5. Keckerman: in Syst. Eth. lib. 2. c. 5. Tipl. l. 3. Eth. c. 10. &c. Experientia insuper pro ijs facere videtur, quæ docet, nobiles mitius puniri, quam ignobiles, liberos quam servos, Magistratus quam subditos; præterque experientiam, leges pro se citant ex jure Civili, l. 9. tit. de pœnis, ubi dicitur, discrimina pœnarum esse, neque omnes eadem pœnâ esse afficiendos, aut affici posse: nam decuriones in metallum damnari non posse, nec in opus metalli, nec vivos exuri &c.

X XI. Sed & ratione pugnant pro suâ sententiâ Authors hi: Omnis, inquiunt, virtus consistit, vel in sola mediocritate rationis, vel in mediocritate rei & rationis simul: mediocritas autem rationis inter cœteras circumstantias etiam personæ conditionem includit. Si igitur secundum dignitatem & conditionem personæ delicta puniuntur, videatur omnino punitio institui Juxta proportionem Geometricam, sed V. P. E. P. prob. Minor à Burghersd. Deus in V. Test: aliter puniri voluit, qui in populo male dixisset Principi, aliter eum, qui privato, aliter, qui filiam Sacerdotis violasset, aliter qui filiam privati Civis: & plurimæ, inquit, sunt conscientiae pœnarum differentiae in eodem genere delicti.

X XII. Nonnulli pœnas referunt tantum ad Objectum Justitiae Commutativæ, cuius actum docent esse punire, & in puniendo volunt servari proportionem Arithmeticam, non Geometricam. Arist. lib. 5. Eth. cap. 4. Idem quoque cum Præceptore suo tota Veterum Philosophorum Schola

con-

constanter tenuit, sicut nomina Hornejus lib. 3. philos. Mor
c. 13. n. 10. adducit, qui & ipse in hac sententiâ est. Nos eans
dem quoque sententiam, salvo aliorum contrasentientium
Judicio, ut veritati, quâ adæquationem Delicti & Pœna,
quam maximè consentaneam, amplectimur, & sequentibus ar-
gumentis probamus. 1. De Geometricæ proportionis naturâ
est, ut pro inæqualitate personarum seu dignitatis civium in
Republ. inæqualia etiam sint pœmnia, & onera: ita ut ma-
jus præmium ferat, & majus onus sustineat, qui major; mi-
nus, qui minor est: ergo, si pœnæ debeant infligi secundum
proportionem Geometricam, pro eodem delicto nobilis &
liber acrius, & Ignobilis & servus mitius erunt puniendi:
posterior absurdum est, contra & Jus & fas, ipsis adversarijs
fatentibus: Ergò & prius. 2. Quicquid non est totius com-
munitatis, nec in singulos, prout membra & pars sunt Re-
publ. publico nomine dividitur, id non ad distributivam, sed
commutativam Justitiam pertinet. At pœnæ non sunt toti-
us communitatis, nec singulos, quatenus pars aliqua Reipub.
sunt, obstringunt, sed delinquentibus tantum infliguntur. E.
& Maj. & Minor propos. certæ sunt, ex naturâ videlicet pœ-
narum & Justitiæ utriusque deductæ. 3. Quicquid distribui-
tur, ejus pars quotacunque & portio omnibus & singulis ce-
dit: at Pœnæ nunquam irrogantur civibus omnibus, ut sin-
gulis suæ infligantur pœnarum portiones. Ergò non cadunt
Pœnæ sub Justitiam Distributivam. 4. Ubi cunque omnis
Personarum Respectus exulat, & res ipsa ex circumstantijs su-
is nudè æstimatur, ibi non exercetur actus Justitiæ Distribu-
tivæ, sed Commutativæ. At in pœnarum constitutione, cessante
omni respectu personarū, res ipsæ tantum ex circumstantijs suis,
vi legis divinæ, æstimantur, vel certè æstimari debebant. Ergo.
Major per se satis est evidens: Nam habere rationem vel reper-
tum personarum, nempe pœmnia vel pœnas, pro loco & digni-
tate, quâ quis in Republ. fungitur, decernere, non est facti
circumstantias, sciensne an per imprudentiam fecerit, exag-
minat

minare. Minorem stabiliunt dicta scripturæ, Levit. 19. 15.
Deut. 1:17. Prov. 24:23.

XIII. Possent quidem plura in hanc sententiam argumenta adferri, verum quia haec valida sunt, & res per se clara, noluimus selectores multorum argumentorum accumulatione fatigare. Leges vero, in quibus pars adversa precipuum, & forte unicum, sententiæ iuxta fundamentum collat, dum iisdem delictis, pro varietate personarum, poenas diversas statuunt, ceterus id faciunt, quatenus diversa personarum conditio facti ipsius naturam & qualitatem mutat. Delicta enim ex causis & circumstantiis suis ingens discrimen accipiunt, Etiam accessoriū est, & pœnarum inflictionem seu estimacionem tantum spectat, si personarū Differentiae attendantur, nisi quod per accidens cum aequalitate pœna & delicti coheret. Unde placuit nonnullis magni nominis Viris, pœnalem Justitiam ad Proportionem Harmonicam reducere. Possunt alias in Contractibus hisce duo spectari, lucrum & damnum. Lucrum appellatur, quod nimium est, & plus boni adjunctum habet. Damnum, quod justo est minus, & mali plus annexum habet. E.g. Qui alium occidit, pro luero habet vindictæ aut odii explanationem: Occisus pro damno habet amissionem vitæ. Sic in adulterio, aliisque similiter, res se habet. Atque haec illa inæqualitas, quam interventu suo Justitia commutativa, negletis personis, juxta proportionem estimat arithmeticam, quæ aequaliter semper inter numeros propositos distantiam observat. Contractus involuntarii sive delicta, partim ex animo affectuq; delinquentis, partim ex damno, quod privatis & reipubl. inferunt, estimari debent. Huc quadrat illud: Crescentibus delictis, crescent & pœnae; quo lex etiam nostra innititur, quæ infures capitali supplicio animadvertisit. Et certe negandum non est, furta simplicia, si absolute extra respectum ad Rempubl. considerentur, non tam gravi supplicio digna videri; cum inter bona externa & hominis vitam non satis æqua proportio intercedat. Sin autem considerentur, quatenus una Rempubl. ledunt, æquitas pœnae sibi constat. Solet quoq; bonus Magistrus

stratus, homines in minoribus delictis deprehensos mitius punire, ut emendentur; in gravioribus & capitalibus delinquentes, qui nullà ratione sanari possunt, tanquam putrida membra è corpore Reipubl. exsecare, satius enim est, unum vel alterum despemus & improbitatis Nebulonem è medio tolli, quam, admissa furandi licentia, totam Rempubl. everti.

XXIV. Injustitia est vitium morale, de rebus externis suum cuiq; non tribuens. Quemadmodū Justitia Universalis, ut initio disputationis hujus diximus, generali notione, virtutem universam complectitur; Ita Oppositum ejus Injustitia, Universaliter accepta, se habet ad cetera vitia. *Eis ὅλη κακία,* id est, universum vitiū, quod cætem omnia vicia sub se continet, Arist. l. 5. Eth. c. 1. Ja consideratur specialiter, pro peculiari vicio de rebus externis suum cuiq; non tribuente. Atq; ut Justitiae sunt duæ species, sic quoq; Injustitia duplex est; una, quæ in distributione; altera, quæ in commutatione rerum, plus vel minus alieui, quam par est tribuendo, modum excedit & peccat. Modos, quibus Injustitia, tam ratione distributiva, quam commutativa, exerceatur, sigillatim recensere non attinet, cum iij ex virtutibus Oppositis jam declaratis ultrò innotescant.

XXV. His itaq; brevitaris studio omissis, ad illam Questionem transitum facimus, quā quæritur, an quis volens patiatur injuriam? Seu, an volenti possit fieri injuria? Arist. lib. 5. Eth. cap. 9. Quod volenti injuria fieri non possit, statuit, hac fœtus ratione. *Quia facere injuriam voluntarium quid est?* destinatum; Econtra, pati injuriam propriè sic dictam, est quippram involuntarium. & Salem nolenti, non volenti, fieri potest injuria. Quod ut melius intelligatur, dicimus neminem pati injuriam, volentem voluntate simplici, perfectâ, liberâ, expressâ. At verò imperfectâ, semiplenâ, circumscriptâ, & limitatâ voluntate, potest quis injuriam pati. Hoc utrumque explicandum est pleniùs. I. Quod nemo plenâ, perfectâ, liberâ atque expressâ voluntate patiatur injuriam, ex eo liquet, quia pati injuriam, non tantum est pati damnum, sed & id pati præter voluntatem; ut sit contradic̄io, pati injuriam volentem.

Qui

Qui enim patitur injuriam , non vult eam . Ut enim Ius
omne est voluntarium , ita injuria omnis est involuntaria .
II. Quid semiplena , imperfecta , circumscripta & limitata vo-
luntate possit quis injuriam pati , id quatuor in Casibus ostendi
potest . 1. Est cum aliquis tacite vult damnum suum , nec ver-
bis eam voluntatem exprimit : Ut , si quis equum suum velit
interfici a vicino , quod vicinus damnetur a judice , pœnasque
luere ac damnum sarcire teneatur . 2. Casus est , cum vo-
luntas integra non est sed altera ex parte velle videretur , ex
altera nolle ; ut si quis laedi velit & injuriam pati , quod sibi bo-
num hoc esse intelligat , sed minimè vellet alterum , a quo laedi-
tur , facere injuriam illam , qua faciendo inimicitiam cum Deo
contrahit , & iram ejus in se derivat . Sic Martyres volentes pa-
tiebantur injuriam , quippe qui non detrectabant subire cru-
cem ; sed nollent eam sibi in ferri ab hominibus impijs : to men-
ta non refugiunt , sed nolunt scelus aliorum ea inferentium .
3. Casus est , cum voluntas non est absoluta aut simplex , sed a-
licujus conditionis accessione incompleta : ut si quis fœnori
pecuniam accipere velit , quia non potest accipere gratuitam .
In tali casu is voluntarie quidem contrahit cum fœneratore ,
sed tamen mallet non contrahere tali modo , adeoque vult da-
mnum suum & non vult . 4. Casus est , cum voluntas obligata
& vincita est , non soluta & libera , qualis in pueru vel in homi-
ne graviter ægrotante conspicitur , qui noxia plerumque vo-
lunt ac pestifera . Hæc enim qui pueru & ægro suppeditaret ,
ijs volentibus noceret , & damnum inferret , & uterque volens
patitur injuriam . His observatis , facile est argumenta solve-
re , quæ obiecti possunt , sed ut aliquis volens patiatur injuriam ,
voluntate absoluta , plena , perfecta , completa , hoc est quod
negamus ; & sic intelligenda est quæstio a nobis proposita .
Sed hic me subsistere ipsa temporis ratio , ipsumque iter fortè
brevi institendum , monent . Sit interim Deo Trinuni
quod studijs nostris pijs & honestis elementer adfuerit ,

Laus , Honor , & Majestas in secula sempiterna !

A M E N .

Juveni Virtute ac Eruditione Politissimo,

DR. ANDREÆ Boman Jenecopiæ Sinolando,
Philosophiæ Candidato & Academiæ Vice Secretario, pro Gradu
Magisterii subtiliter & nervosè differenti; Amico ac
patriotæ per dilecto.

Quæ segnes faciunt, obesitatis
Et gula studiose voto,
Quam Divæ famuleuntur ut Mi-
nerva;
Dum noctes resident vel in popinis,
Discurrunt furia aut velut plateas
Vel lecti levibus cubant refoti
In plumis, cyathos capaciores
Infarcti; Variis per ampla curis
Consumit Tibi funitio, laborum
Plena, & sola potens virum tenere
Districtum studiis dies per omnes;
Bomanne, ut Sophia vacare raro

Posses, aut potius satis minutim.
Temet tutamen impigrū probasti
Athletam, sophico virum theatro,
Exemplum reliquis laboriose
Et vita & studii, tenesq; metam.
Quare gratulor hos tibi secundos
Successus Heliconis in palestrâ!
Proclivis voveo, Deus Scholæque
Talem det pietatis eruditæ
Rectorem, populo gregig; Jovæ
Pastorem similis parisque zeli!
Tu florebis enim Magister artis,
Et post Angelicos canes triuphos!

L. Mq;

P RÆS E S.

Ad

Peregrinum Dn. CANDIDATUM,

ANDREAM BOMANNUM,

De Justitia solidè disputaturum;

Amicum dilectum;

Justitia imago in hoc tempore depicta.

Quod dextrâ gladium teneat, libramque Sinistrâ; est
Supplicium sceleri cum ratione minans,
Parcit subjectis, animos frenatque superbos,
Dat bona digna bonis, dat mala digna malis.

L. Mq.

Per

ENEVALD. SVE N.

Q. G A. SS. Tb. D.

Vice-Secretario nostro solertissimo,
Prestantissimo D^N. ANDREÆ Bonan/
pro gradu feliciter disputanti,
S. & Studia!

Est omnibus meta, & patria cunctis dulcis. Cursoria studiis
Philosophica, & Tu nunc absolvisti Perexamie D^N. CANDIDATE.
Quia igitur patrios lares constituisi revisere, studio-
rum fructum indagaturus; non possum non, ut idem pro merito,
Tibi amplius obtingat, ex animo vovere: Vale.

Tuus amoris ac honoris causa
PETRUS Bång D. & Prof. Ord.

Viro-Juveni
Honesti moris constantia vita integritate & studijs
Præclaris Ornatisimo,
D^N. ANDREÆ Bonan/ Phil. CANDIDATO
meritissimo;

Sic juvat adsiduis vicisse laboribus agmen,
Sortis & immitis dexteritate piâ!
Vertice de Pindi, iô! cantaturquè triumphus;
Ornamenta Tibi turba novena parat!
Pars roseos flores, gemmas quoquè pars rutilantes
Nectunt ut cingant tempora compta tua.
Hoc superest, Bonianus' habitacula pace referat
Invenies lares pacificosquè precor!

Amicitia Tesseram
Occupatus, ut solet, gaudulabundus tamen
relinquit.

ELIAS Zil-Landz Med. Doct. & Prof.

VIRO JUVENI literarum studiis & virtutibus insigni-
ter excuto,

DOMINA NOSTRA RE AET Bonanus / Junecopensi,
Philosophiae Candidato meritissimo, pro honoribus in eadem fa-
cultate supremis, hanc Disputationem evulganti, amico perdile-
cto, hanc studiorum w^economia gratulari volui;

Ut sua cultores agrorum messis opima
Latificat, veluti vindemiator ovat
Cum pedibus dulces expressa dat uva sapores
Atque novo vino dolia plena tument:
Sie ubi Castalides Juvenum certantia cernunt
Ingenia in Pindⁱ vertice ovare, caput
Lauro exornatos, viciticia signa, triumphos
Decernunt Charites, Thespia desque canunt
Carmina leta. Tuis Roman conatibus aequè
Assurgunt, dicunt & bona verba Dea:
Quas studiis doctis coluisti in Pallados hortis
Arcteo quos sub sedere Aboas fovet.
Quantum igitur nostras decorasti, candido alumne,
Castalides, tantum multiplicare student
Gaudia & applaudunt meritis modo honoribus: optant
Ut vivas, valeas tempora longa. Sat est.

Licer, occupatissimus
L, tamen Mq;

MARTINUS MILTOPÆUS.

Peregrinie Dn. CANDIDATE, Vice Secretarie in hac Universitate expeditissime, Amice singularis.

Si virtuti honos est habendus, tum certe idem & illi debebitur,
qui virtuti studet; Præpostere autem aliquando res humanæ eunt,
cum hic est, ille dicitur virtuosus, hic honorem nescit, aliis illo
afficitur: Cœterum quoniam Tu peregrinie Dn. Candidate, post vir-
tutem ejus etiam premij compos factus es, est cur ex animo tibi
gratuler, mihi gaudeam, Deum etiam venerer, velit in posterum
quoquæ merita tua suo semper fructu beare. Vale & prosperare,
ut voveo.

SAMUEL Gyllenslæpe.

Favitor Voman/ Frater honorande,

JUStitia quod sit, quid sit, quid possit, doces: Justi ut vivamus,
Jomininò coram Justissimo aliquando judice Ieav. Dpw. Unde, a-
amicissime Domine Voman/ præter Lauream Magisterij, quam Pa-
tres Civesque adornant, & exornare cupiunt, nunquam Tu im-
memor id solum precor: bene vivas & valeas! precabor semper

Tuus ut nosti

GABRIEL A. WALLENIUS Westm.
R. Acad. Aboëns. Biblioth.

Ad Pereximum Virum Juvenem.

DN. ANDREAM Voman/ Philosophiae Candidatum solerti-
sum, pro Consuetis in Philosophiâ honoribus consequendis,
de Justitiâ doctè Disputantem, Fautorem & Amicum
in paucis peramandum:

Quarenti eidam quid justum diceret esse?
Justus Aristides Thebani Gloria cœli
Reipondit scitè: Non esse aliena petenda.
Justus erit qui jura parè celoque humiliquè
Omñem citra respectum vult pendere lancea
Justitiæ sanctæ, Voman/ fervente calore
Evolvis dotes; certum minitatur honorem.
Alma tibi Pallas; sors felix omnia firmet!

Gratulatio extemporan.

SIMONIS JOH. Tälps
Fac. Phil. Adj.

Amico & Fratri suo integerrimo:

Bella placent multis, non paucis eris acervus,
Ipsorum ut nomen vivat in orbe diu.
Justicie laudes profundit tibi frater amandæ:
Sedulus Aonis invigilato sacris!
Et quoniam properas bene de virtute mereri,
Ipsa tibi virtus præmia larga dabit.
Cetera cum fugiant fragilia velut umbra per auras,
Post mortem virtus sola manere potest.

L. Mq; adplausus

PETRUS Hahn,